

Haber yazım kuralları

Haber yazmada dikkat edilecek unsurlardan en önemlileri şunlardır:

- **Anlaşılabilirlik:** Anlaşılabilirlik özellikle cümle uzunluklarının dengelenmesi ve diğer yazım kurallarına uyum gerektirir.
- **Açıklık:** Özellikle seçilen sözcüklerin anlaşılır olması önemlidir. Bunun yanında olayın oluş biçimi açıklık taşınmalıdır.
- **Aslına sadıklık:** Olgular değiştirilmemelidir.
- **Kesinlik:** “PKK’nin 125 küçükbaş, 34 büyükbaş hayvanı itlaf ettikten sonra belirlenemeyen sayıda çobanı da kaçırdığı bildirildi” gibi bir zamanlar sıkça rastlanan haberlerde küçükbaş ve büyükbaş hayvanların sayısının tamı tamına verildiği, ancak kaçırılan insan sayısının verilmemesi, önemli bir eksikliklerdir.
- **Kapsayıcılık:** Olabildiğince haberin tüm boyutlarının kapsanmasında yarar vardır. Bu ayrıntılar haberin gövdesinde kullanılabilir.
- **Tutarlılık:** “Murat 124 içiindeki dokuz kişiden, ikisinin çarpışma sonrasında camdan fırlayarak yola savrulduğu öğrenildi”, cümlesinde bir Serçe’nin içine yedi kişinin sığması mümkün olmadığından bir yanlışlık olduğu anlaşılabilir. Örneğin dokuz kişinin kaçının arka bagajda, kaçının üst bagajda olduğunu öğrenmiş olabiliriz.
- **Haber cümleleri çok uzun olmamalıdır.** Uzun cümleler okurun dikkatini dağıtır, yazım yanlışlarının yapılmasını kolaylaştırır. İletişim Fakültesi’nin Türk Dili hocalarından emekli öğretim üyesi Emin Özdemir, böyle cümlelere yığılma cümle derdi. Türk Dilinin değerli ustalarından Ömer Asım Aksoy da nokta koymanın dilde en büyük yeteneklerden biri olduğunu söyler. Uzun cümlelerden kaçınırken, çok kısa cümlelerden de kaçınılmalıdır. Çok

kısa cümleler okurda pinpon topu etkisi yaratır. Dikkat dağılır, okuma zorlaşır. Hedef ne çok kısa ne çok uzun olmayan dengeli cümleler kurmak olmalıdır. Bunu anlamının kolay bir yolu, yazılan cümlelerin sesli olarak okunmasıdır. Uzun cümleleri okurken nefes alma ihtiyacı duyarsınız. Başlangıçta bu yöntemi uygulayabilirsiniz.

Kutu 6: Haber yazımında kaçınılması gereken yığılma cümle

“Ağrı kent merkezine 15 kilometre uzaklıkta olan merkez köylerinden Otlubayır Köyü’nün korucusu Nihat Aslan’la, Muhtar Vehbi Aksoy, oğlu Ozan Aksoy ve yeğenleri Bahit Aksoy, Sinan Aksoy ve Serkan Aksoy bugün öğlen saatlerinde köy meydanında karşılaştıktan sonra tartışırken, korucu Aslan Kalaşnikof silahıyla Vehbi Aksoy, Ozan, Sinan, Serkan ve Bahit Aksoy’u vurarak öldürdükten sonra silahıyla birlikte jandarma’ya teslim oldu.”

Yukarıdaki kutucuktaki haberde 5N1K ilkesinin gerektirdiği her şey var. Ama cümleyi okumaya başlayınca dağılıyorsunuz. Kim kimin akrabası, kim kimi vurdu gibi unsurlar birbirine karışıyor. Böyle bir cümleyi okuyucular da sonuna kadar okumayacaklardır. Aşağıdaki kutucukta da pinpon topu etkisine bir örnek verilmiştir. Bu tür fazla kısa cümleciklerin arka arkaya gelmesi de okumayı zorlaştırır. Okuyucular bir süre sonra bu kısa cümlelerden sıkılır ve haberi okumayı bırakabilir.

Kutu 7: Haber yazmada kaçınılması gereken pinpon etkisi

“Köy meydanında kavga çıktı. Korucu silahını ateşledi. Muhtar ve dört akrabası vuruldu. Olay köy meydanında oldu. Muhtar Vehbi Aksoy öldü. Korucu jandarmaya teslim oldu. Muhtarın oğlu da öldü. Üç yeğeni da yaşamlarını yitirdi.”

Aktarmalarda yüklemelerin kullanımı

Haberlerin büyük çoğunluğu kaynaklardan öğrenilen bilgilerden oluşur. Gazeteciliğin çok büyük bölümü kaynaklardan yapılan aktarmalardır. Aktarmalar iki türlü olabilir. Birincisi, doğrudan aktarmadır ki bir tırnak açılarak kaynağın söylediği sözler bire bir yazılır. İkincisi dolaylı aktarımdır ve muhabirin, kaynağın söylediklerini kendi cümleleriyle aktarmasıdır. En çok kullanılan ve en akıcı olan yöntem dolaylı aktarım yöntemidir. Doğrudan aktarımın da belli amaçlar çerçevesinde kullanımı yapılır.

Dolaylı veya doğrudan aktarımlarda yüklemelerin kullanımı önem taşır. Bazı yüklemeler kaynağın söyledikleriyle ilgili soru işaretleri yaratır. Bazıları oldukça tarafsızdır. Bazılarıysa kaynağın söylediklerini güçlü olarak aktarır.

Kutu 8: Aktarma cümlelerde yüklemelerin etkisi

<p>Tarafsız olanlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dedi • Açıkladı • Söyledi • Aktardı 	<p>Soru işareti yaratanlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • İleri sürdü • İddia etti • Savundu 	<p>Kaynağı güçlendirenler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dikkat çekti • Belirtti • Vurguladı • Yineledi
---	--	--

Doğrudan Alıntılarda tırnak kullanımı

Doğrudan aktarmanın en önemli aracı tırnak açmadır. Metinsel haberlerde tırnak açma radyolarda kaynağın dediklerinin kendi sesinden verilmesi, televizyonlarda sesli/görüntülü verilmesine benzer bir etki yaratır. Kaynakla okuyucu birebir iletişime geçmiş olur. Alıntılarda tırnak kullanmanın üç temel yolu olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar şunlardır:

- 1) Paragraf alıntısı. Bu yöntemde kaynağın belirttiği bir fikre ilişkin söylediği cümlelerin tamamı tırnak içine alınır.
- 2) Cümle veya cümleler alıntısı: Kaynağın söylediklerinin bir ya da bir kaç cümlesi habere katılabilir.
- 3) Parçalı alıntı: Kaynağın söyledikleri sözcüklerin biri veya bir kaç tanesi tırnak içine alınabilir.
- 4) Gazetecilerin soruları: Kaynaklar dışında, basın toplantısında gazetecilerinin soruları da tırnak içine alınabilir. Örnek: Bir gazetecinin “Bu maçı kazanma şansınız var mı?” sorusuna yanıt olarak “Şansla işim olmaz” dedi.

Ne zaman tırnak kullanılacağına ilişkin ilkeler şunlardır:

- Birisi bir şeyi kendi sözcükleriyle özgün/ilginç söylemişse. Depremin ne kadar korkunç bir şey olduğunu anlatmak oldukça zordur. Depremzedelerden biri muhabirle yaptığı söyleşide şunları söylüyor: “Uykum kaçtığı için balkona çıkmıştım, güneş dağın üzerinden doğmak üzereydi. Korkunç bir kükreme sesi duydum. Sanki binlerce vahşi aslan aynı anda kükrüyordu. Etrafıma bakarken dağın yürüdüğünü gördüm. Sonrasını hatırlamıyorum.” Depremi bir kişinin nasıl yaşadığını aktarmanın tek yolu, ilginç ve kişiye özgün biçimde söylenmişse tırnak kullanmak gerekir.
- Söylenenlerde satır arası mesajlar varsa. Diyelim ki bir muhalefet partisi yetkilisi gazetecilere yaptığı açıklamada “Bu hükümetin yaptıklarının çoğu yanlıştır. Türkiye’de dindarlara baskı yapıldığını ileri sürerek bizi her gün dinsel bir toplumsal düzene doğru götürüyorlar. Bunlar emirleri Atlantik ötesinden alıyor” demiş olabilir.

- Uzun haberlerde akıcılığı sağlamak için. Örneğin TBMM’de salı günleri siyasal partiler kendilerine bağlı milletvekillerinin katıldığı grup toplantıları yaparlar. Her hafta siyasal partilerin genel başkanları orada yaptıkları konuşmalarda güncel siyasal gelişmelere ilişkin yorumlar yaparlar. Bu yorumlar parlamento muhabirlerince haberleştirilir. Bu haberler belli oranda güncel ve önemli konular içerse bile, ister istemez uzun olur. Bu uzun haberlerde, konuşmacının söylediği bazı cümleler tırnak içine alınarak aktarılır. Burada amaç sürekli dolayla aktarım yerine doğrudan aktarımı da devreye sokarak akıcılığı sağlamaktır.
- Söylenenin, kaynağın söylediği bir unsur olduğunu vurgulamak gerektiğinde. Özellikle kaynak bazı sayıları içeren konuşmalar yapıyorsa, muhabir bu sayıları kaynağa atfetmek için kullanabilir.
- Normal yazılırdaki vurgulu, eğik, altı çizgili yazılan sözcükler, haber ortamlarında çift tırnak içine alınabilmektedir.
- Bir soruya karşılık verilmiş yanıt kısa veya sadece yanıt bağlamı yansıtmıyorsa, o zaman soruyu da vermek gerekir. Her ne kadar mutlaka tırnak kullanmak gerekmezse de sorulan soruya bağlı olarak tırnak kullanılabilir. Örneğin bir gazeteci şöyle sormuş olabilir: “Bazı gazetelerde yakınlarınıza çıkar sağladığınızı ileri süren haberler var.” Suçlanan kişi bu iddiayla ilgili olarak şunları söylemişse: Ben görevini yapan bir kamu görevlisiyim. Başka bir şey söyleyemem.

Yukarıdaki soru-yanıt oturumu şöyle haberleştirilebilir:

Bir gazetecinin “yakınlarına çıkar sağladığı” iddialarıyla ilgili sorusuna, Genel Müdür Hulki Koç şu yanıtı verdi: “Ben görevini yapan bir kamu görevlisiyim. Başka bir şey söyleyemem.”

Tırnaklı alıntıda iki tekniğin kullanıldığını görürüz. Bu teknikler şunlardır:

- İki nokta üst üste koyma tekniđi
- Cümleye devam etme tekniđi

İki nokta üst üste tekniği görece uzun alıntılarda kullanılır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan şöyle konuştu: “Xxx xxx.”

Cümleye devam etme tekniği daha kısa ve parçalı alıntılarda kullanılan bir tekniktir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, “Xxx xxx” dedi.

Aktarma içinde aktarma tekniđi

Muhabirlerin yazacakları haberlerde kullanmaları gereken öncelikli yöntem dolaylı aktarma yöntemidir. Dolaylı aktarma dengeli, akıcı ve anlamayı kolaylaştırıcı bir yöntemdir. Gazetecinin asıl yöntemi dolaylı aktarımdır diyebiliriz. Tırnak kullanımında bir kişi, bir bakışa kişinin yanıtını verdiği zaman iş daha da karmaşık hale gelebilir. Aslında bu tür durumlarda kesinlikle dolaylı aktarma tekniğinin kullanılmasında yarar vardır. Bununla birlikte aktarma içinde aktarma yapılması durumunda kalırsa, uygulanacak olan yöntem çift tırnağın içinde tek tırnak kullanmaktır.

Örneğın Sivasspor Teknik Direktörü Rıza Çalımbay, ayrılışını şöyle anlatıyor: “Başkan ve yönetim kurulumuzla görüştüğ. ‘Biz devam etmek istemiyoruz ama belli bir süre ayrılmanın iki tarafa da büyük faydalı olacağını düşünüyoruz’ dedik. O şekilde ayrıldık. Yönetim kurulumuza teşekkür ediyorum. Onlar bizim ayrılmamamızı, devam etmemizi istediler. Beni en çok sevindiren şeylerden biri iyi şekilde ayrılmamız. Ligi de iyi şekilde bitirmemiz. Bundan sonra Sivasspor çok çok daha iyi yerlere gelir, buna da inanıyorum. Ben ve ekibim her zaman Sivasspor ile beraberiz, ne zaman isterlerse biz burada göreve hazırız. Belki çok kısa süre sonra belki yıllar sonra geri dönüş olabilir. Benim her şeyim Sivas.”

Tırnak kullanımıyla ilgili olarak yapılmaması gerekenler şunlardır:

- Her demeci olduğu gibi aktarmak
- Çok uzun aktarmalar yapmak
- İki nokta üst üste koyduktan sonra, tırnağı açmadan önce boşluk vermemek
Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan şöyle konuştu: “ Bizim için en önemli xxx ”
- Tırnağın içindeki ilk sözcük ve tırnağın son sözcüğü tırnağa yapışık olur. Buralarda ara verilmez.
- Bilgisayarlarda yazarken, tek tırnak tuşuna iki kere “basarak” çift tırnak oluşturmak.
Oysa “çift tırnak tuşu” ayrıdır ve tek tıklamada iki tırnak koyar.